

Emakeeleolümpiaad toimus sel korral täielikult veebis

Reili Argus

36. emakeeleolümpiaadi žürii esimees,
Tallinna ülikooli eesti keele professor

2020/2021. õppeaasta emakeeleolümpiaadi üldteema oli „Võõrast omaks ehk Laenamine keeles ja kultuuris“. Emakeeleolümpiaadi korraldatakse Tallinnas ja Tartus kordamööda ning tänava oli teatepulk Tallinna ülikooli humanitaarteaduste instituudi käes. Olümpiaadi žüriisse kuulusid esimees ja siinkirjutaja Reili Argus, emakeeleõpetuse lektor Merilin Aruvee, lingvistika lektor Helen Hint, eesti keele lektorid Annika Hussar ja Annika Viht, rakenduslingvistika lektor Helin Kask, kirjandusõpetuse ja eesti kirjanduse nooremlektor Joosep Susi ning nooremteadurid Geidi Kilp ja Andra Kütt. Piirkonnavoorus aitas tehnilise toega Tartu ülikooli teaduskoolist Kelli Hanschmidt ja lõppvoorus Tallinna ülikooli haridus- tehnoloog Hettel Sõrmus.

Piirkondlik ülesandevoor

Nagu varemgi, said kahe vanema astme koolivoorudest edasipääsejad valida, kas osalevad piirkonnavoorus ülesannetega või kirjutavad uurimistöõ. Ülesanded valis sel korral 1905 õpilast, mis on viimase seitsme aasta rohkearvulisem osavõtt.

Pandeemiaolukorra tõttu oli sel aastal olümpiaadi ette valmistada äärmiselt keeruline – ei olnud ju ette teada, milliseks kujuneb olukord piirkonnavooru ajal jaanuaris, liiatigi oli võimatu ennustada lõppvooru aegseid tingimusi ja seda, kas märtsis on üldse võimalik olümpiaaditegijail koguneda. Et juba aasta lõpus oli selge, et mõnes maakonnas ei ole õpilaste kogunemine päris ohutu, otsustati hakata ette valmistama veebiolümpiaadi. Seekordne emakeeleolümpiaad, nii piirkonna- kui ka lõppvoor, toimuski esimest korda täielikult veebis ja õpilased lahendasid ülesandeid Moodle'i keskkonnas.

Piirkonnavoorus oli õpilastel lahendada kokku kümme ülesannet, mis kõik keskendusid laenamisele, kuid mille teemad varieerusid eesti keele ajaloost, laensõnade õigekirjast, keelemaastikest kuni eesti nimede ja kirjandustekstide laenamiseni. Osa ülesandeist oli automaatparandavad, osa tuli piirkondlike aineseksioonide õpetajail endil hinnata. Seekordne olümpiaad nõudis õpilastelt oskust kasutada eri keeleallikaid, sh nii sõnaraamatuid kui ka muid materjale, samuti teha nende põhjal üldistusi. Kui alguses kartsid korraldajad pisut seda, et kõikide materjalide kasutamise võimalus põhjustab ühtlaselt väga head tulemused, siis osutus see kartus asjatuks ja ülesannete eest saadud punktid näitasid ilmekalt, et õpilastel on erinev info leidmise oskus ja üldistusvõime. Kokkuvõtlikult võib siiski öelda, et õpilased said olümpiaadiülesannetega väga hästi hakkama ning edukamad olid need, kes suutsid ühelt poolt eri keeleallikaid kiiresti leida ja teisalt neis allikais olevat infot sünteesida ja üldistada.

Uurimistöövoo

Žüriile laekus kokku 18 uurimistööd. Kõige populaarsemad teemad olid laen- ja võõrsõnad ning keelemaastikud. Kaks tööd kirjutati ka kirjanduse teemadel.

Valitud teemad varieerusid: kirjutati laensõnadest blogides ja vlogides, koodikopeerimisest, motosporti keelest, keelemaastikest, eesti muusika kaveritest, õpilaste teadlikkusest plagiaadist, aga ka keeletehnoloogia ehk tõlkeprotsessi päringutest veebiallikes ning intertekstuaalsest „Kalevi-pojast“. Kõige agaramad uurimistöode kirjutajad olid sarnaselt eelmiste aastatega Lääne-Virumaa ja Viljandi õpilased.

Iga tööd hindas kaks žüriiliiget, liiga suurt hindeerinevust aitas tasakaalustada kolmas lugeja. Tööde puhul jälgiti teema uudsust, stiili ning teoreetilist tausta, viitamist, teooria ja uurimusliku osa seostamist, uuringu plaani ja üldistusjõulisust ning töö vormistust ja korrektsust.

Lõppvooru pääses kõikidest vanuserühmadest kokku 12 uurimistöökirjutajat. Võidutöid iseloomustas huvitav teemavalik, uurimisteema aktuaalsus, põnev keelematerjal, uurimistulemuste süsteemne ja selge esitus, nende ilmestamine nii arvude kui ka keelenäidetega ning korralik vormistus. Samuti oli tugevate tööde puhul näha, et tööd on tehtud uurimusele ka teadusliku tausta loomiseks ehk loetud arvestataval hulgal teaduskirjandust. Tugevates töödes olid tulemused hästi kokku võetud

nii iga alaosa lõpus kui ka töö kokkuvõttes. Mõni töö oli väga mahukas, suudeti suurte andmekorpustega opereerida, neid sünteesida ja teha sellel põhjal üldistusi. Mitmel puhul oli tunda viljakat uurimuslikku entusiasmi. Mitu õpilast näitas, et suutlikkus ka akadeemilises ruumis liigelda on päris kena. Paljud tööd olid praktiliselt ülimalt vajalikud ja pakkusid uut teadmist. Näiteks pakkus Annabel Zoppi uurimistöö „Õpilaste teadlikkus plagieerimine õppija jaoks ebahuvitava ülesandega, Hanna-Eliise Liivaku töö „Tõlkeprotsessi päringud veebiallikates ja toortõlked ning omakeelsed vasted lõpptekstis“ näitas, milliseid allikaid kasutavad õpilased tõlkevastete leidmiseks kõige sagedamini.

Uurimistööde peamisteks puudusteks osutusid kas ülesehituse kohatine ebaloogilisus (nt tervikuga vähem haakuvad osad), teooria vähesus ja/või selle vähene seostatus uurimusliku osaga, tulemuste ja järelduste nõrk esitus ja võtmetermine defineerimata jätmine või mõnikord ka liiga julged üldistused. Mõnes töös oli seatud eesmärgiks midagi, mida üldse ei vaadeldud või mida valitud meetodiga vaadelda ei saanudki. Kuigi õpilaste keeleteadmus oli üldjoontes hea, leidis küllalt sageli ka kantseliidi tunnuseid (stampsõnu ja kohmakaid lauseid). Endiselt vajab lihvimist refereerimisoskus ja viitamistehnika.

Parimad uurimistööde kirjutajad

KESKMINE VANUSERÜHM, 9.–10. KLASS

	Õpilane	Teema	Kool	Juhendaja
1. koht	Mikk Bobõlski	„Värvinimedega fraseoloogismide esinemine erinevates keeltes“	Rakvere gümnaasium	Reet Bobõlski Marje Kuslap
2. koht	Sonja Seppa	„Eestikeelsete sõnade tähenduse laienemine inglise keele mõjul“	Kadrina keskkool	Liivi Heinla
3. koht	Elery Aas	„Eesti sisuloojate ingliskeelsete väljendite kasutamine videoblogides“	Audru kool	Pille Raudla- Loode

VANEM VANUSERÜHM, 11.–12. KLASS

	Õpilane	Teema	Kool	Juhendaja
1. koht	Helo Laatspera	„Tsitaatsõnad ning võõrkeelsed väljendid aja- kirjades Looming, Vikerkaar ja Värske Rõhk avaldatud uuemas eesti luules“	Hugo Treffneri gümnaasium	Age Salo
2. koht	Karoliina Kask	„Intertekstuaalne „Kalevipoeg““	Kadrina keskkool	Liivi Heinla
3. koht	Annabel Zopp	„Õpilaste teadlikkus plagiaadist ja viitamisest“	Miina Härma gümnaasium	Jana Kübar
4. koht	Hanna Eliise Liivak	„Tõlkeprotsessi päringud veebiallikes ja toortõlked ning omakeelsed vastad lõpptekstis“	Kadrina keskkool	Anneli Raud
5. koht	Markus Vihtla	„Uudse sõnavara kohanemine setu keeles“	Miina Härma gümnaasium	Ivika Hein
6. koht	Eliis Lelov	„Koodikooperimine Reaalpihi postitustes“	Tallinna reaalkool	Mirja Bluum

ERIAUHIND KÕIGE NOOREMALE UURIMISTÖÖVOORUS OSALEJALE

- Ingrid Hints, „Koodikooperimine Messengeri vestlustes 12–15-aastaste näitel“, Tallinna reaalkool, juhendaja Reet Varik.

Lõppvoor

19. ja 20. märtsil toimus riikliku emakeeleolümpiaadi lõppvoor, kus osales kokku 82 õpilast, kes olid saavutanud jaanuaris toimunud maakondlikes piirkonnavoordes ja uurimistöövõorus parimaid tulemusi. Lõppvooru kutsuti õpilased üldise nimekirja alusel, seetõttu võis juhtuda ka seda, et mõne maakonna parim lõppvooru ei pääsenudki, kuna mõnes teises maakonnas oli kõrgema punktisummaga õpilasi. Lõppvoor toimus tervikuna virtuaalselt ehk Moodle'i õpikeskkonnas.

Igal vanuserühmal oli lahendada kokku kümme ülesannet. Ülesanded varieerusid keeleajaloost ja perekonnanimedest vanasõnade ja õigekirjani ning eeldasid lahendajailt erinevaid oskusi, nt info leidmise oskuse kõrval funktsionaalse lugemise ja tekstiloome oskust. Ülesanded

36. EMAKEELEOLÜMPIAADI LÕPPVOORU PARIMAD

Noorem vanuserühm,

7.–8. klass

1. Andre Viitamees, Tallinna reaalkool, 8. klass, õpetaja Kristi Koit
2. Ingrid Hints, Tallinna reaalkool, 8. klass, õpetaja Reet Varik
3. Märten Mägi, Pärnu Sütevaka humanitaargümnaasium, 7. klass, õpetaja Kalle Viik
- 4.–6. Luise Keller, Tartu erakool, 8. klass, õpetaja Merle Pindmaa
Estella Rennit, Tallinna Mustamäe gümnaasium, 8. klass, õpetaja Merle Raidma
Marta-Pauliine Mihkelson, Pärnu Mai kool, 7. klass, õpetaja Inga Kukk

olid lõppvoorus küllaltki keerukad. Hoolimata sellest, et lahendamise ajal võis kõiki abimaterjale kasutada, oli ka iga vanuserühma kõige parema töö punktisumma kõrgeimast võimalikust kümme-kond punkti madalam.

Vanuserühmiti olid ülesanded ülesehituselt ja teemade ringilt sarnased, erinevused puudutasid konkreetseid keelendeid, mille kohta küsiti, ja ülesande raskusastet. Esimeses, keeleajalugu puudutavas ülesandes tuli näiteks vanemas vanuserühmas sobitada omavahel laused, kus esinesid murretele iseloomulikud minevikuvormid, nende vormide kirjeldusega. Nooremas vanuserühmas tuli aga täita *mma*-liite ajalugu käsitlevas tekstis olnud lüngad.

Teises ehk sõnavara laenamise ülesandes tuli järjestada etteantud sõnad (esitatud lausena, nt „Uhkes *lounge*’is kuivatas armas ingel puhtaid plaskusid.“) vastavalt sellele, mis ajal on need sõnad eesti keelde laenatud.

Kolmas ülesanne Eestis levinud perekonnanimede kohta eeldas oskust tajuda teistest keeltest pärit perekonnanimede taga eestikeelseid vasteid. Näiteks tuli kokku sobitada nimed Kärner ja Aednik, Rõbakov ja Kalamees jne.

Järgmises, kaheosalises lugemisülesandes tuli õpilasel lugeda läbi kolm artiklit ja vastata seejärel sõnade *ostlema*, *poodlema* ja *šoppama* kohta käivatele küsimustele. Lisaks tuli pakkuda allikatele tuginedes vähemalt viis sõna või väljendit *šoppamise*, *poodlemise* või *ostlemise* asemel, lugeda Vikipeedia artiklit „Laensõna“ ja otsustada, kas sõna *poodlema* on siselaen, tähenduslaen või otselaen, ning põhjendada oma arvamust. Lugemisülesandes oli kõige sagedamini tehtud viga see, et ei tehtud vahet tähendus- ja tõlkelaenu vahel, samuti jättis soovida oskus oma valikuid põhjendada.

Õigekirjaülesandes esitati sõnaread (nt *garaaž*, *maneež*, *rüüš*, *finiš*), kus leidis üks valesti kirjutatud sõna, ja õpilasel tuli kirjutada lünka see sõna õigesti. Kuigi ülesande tegemisel võis kasutada keeallikaid, leidis vigu. Näiteks olid sagedasemad vead kohanimetuletistes, nt *milaaanlane*

asemel oleks õige *milanolane*, algne õige *madridlane* parandati vaeleks (**madriidlane*).

Sõnavarale keskendus ka järgmine ehk seitsmes ülesanne, kus tuli asendada tsitaatsõna omasõnaga, nt pakkuda vasteid sõnale *influencer*. Omakeelseid vasteid oli leitud üsna hästi. Eksiti aga sõna käändevormiga, kuigi sellele oli tööhises tähelepanu juhitud, või õigekirjaga, nt **vrappiga*.

Keelekontaktide ülesandes tuli nimetada keeli, mida tänaval siltidel kasutatakse, ning põhjuseid, miks siltidel eri keeli kasutatakse.

Kujundkõne oli tähelepanu keskmes üheksandas ülesandes, kus lahendajail tuli rakendada loovust ja sõnastada eesti vanasõnu ümber nn eurovanasõnadeks ehk kasutada bürokraatia-keelele omaseid sõnu ja konstruktsioone. Selle ülesandega said õpilased kenasti hakkama ning vastustes leidis terve hulk humoorikaid vanasõnavasteid. Näiteks pakuti vanasõnale „Sõprus lõpeb säääl, kus laenamine algab“ vasteks „Kahe isiku vaheline huvide ühtsusele ja vastastikusele kiindumusele rajatud vahekord saab läbi seal, kus saab alguse teiselt millegi ajutiseks kasutuseks võtmine, kohustusega see pärast tagastada“ ning vanasõnale „Ega laen longates lähe“ vasteks „Ega finantskohustus, mille laenutaja on andnud laenaja kasutusse ning mille peab laenaja kokkulepitud tähtajaks tagastama, ei lahku liikumisviisil, mis on häiritud ühe jala lühiduse, valulisuse vms tagajärel“.

Kirjandusülesanne ostus õpilaste jaoks aga kõige raskemaks. Võimalik, et põhjus peitus selles, et ülesanne oli järjekorras kõige viimane, tagasisides oli ajapuudust mõnel juhul ka mainitud. Ülesandes tuli leida eri tüüpi laenuallikaid, näiteks

Keskmine vanuserühm,

9.–10. klass

1. Liis Alver, Tallinna prantsuse lütseum, 10. klass, õpetaja Maris Sinka
2. Ellen Roper, Tallinna reaalkool, 10. klass, õpetaja Anu Kell
3. Anna Milena Linder, Gustav Adolfi gümnaasium, 10. klass, õpetaja Kersti Kukk
- 4.–6. Haldja Hermaküla, Gustav Adolfi gümnaasium, 10. klass, õpetaja Inga Laidna
Liisa-Maria Jürilo, Tallinna prantsuse lütseum, 10. klass, õpetaja Maris Sinka
Aia Adele Narits, Hugo Treffneri gümnaasium, 10. klass, õpetaja Anett Pullerits

Vanem vanuserühm,

11.–12. klass

1. Mattias Kerge, Läänemaa ühisgümnaasium, 12. klass, õpetaja Monika Undo
2. Ronald Judin, Miina Härma gümnaasium, 12. klass, õpetaja Jana Kübar
3. Helo Laatspera, Hugo Treffneri gümnaasium, 12. klass, õpetaja Age Salo
- 4.–6. Gerda Jamsja, Kadrina keskkool, 12. klass, õpetaja Anneli Raud
Liis Siigur, Miina Härma gümnaasium, 11. klass, õpetaja Reet Volmer
Eliise Marta Einpaul, Tartu Jaan Poska gümnaasium, 12. klass, õpetaja Triinu Palo

vastata küsimustele „Kes on kirjutanud Ruja laulu „Eile nägin ma Eesti-maad“ sõnad?“, „Millisele tekstile need sõnad toetuvad?“, „Mida on Ruja laulusõnades nn algtekstist laenatud“ jne. Ülesande eest võis saada kõige rohkem 10 punkti, nooremas rühmas saadi selles ülesandes keskmiselt 5,9, keskmises rühmas 2,6 ning vanemas rühmas keskmiselt 5,6 punkti. Keskmise vanuserühma madal keskmine tulemus võis tuleneda sellest, et õpilastel oli raske luua laiemaid üldistusi, näiteks ei leidnud paljud Ene Mihkelsoni teksti seoseid laiemas kultuurikonteksti ja Eesti ajalooga. Vanema vanuserühma õpilased leidsid Juhan Liivi ja Jürgen Ligi teksti vahel küll seoseid, kuid samas kasutas suur osa õpilasi sõna-sõnalt üht arvustust, ei viidanud sellele ja kopeeris sealt juhuslikke katkeid, mis küsimusega ei seostunud.

Kokkuvõttes võib öelda, et hoolimata täiesti teistsugusest ülesehitusest ja mõnest tehnilisest viperusest, said olümpiaadiga hakkama nii žürii, maakondlike piirkonnavoorede korraldajad kui ka osalenud õpilased. Saadud kogemus innustab kindlasti ka edaspidi emakeeolümpiaadil rohkem veebilahendusi kasutama. Nagu võistlejate saadud punktidest näha, oli kartus, et abimaterjalide kasutamise võimalus annab ühtlaselt head tulemused, asjatu.

Veebiolümpiaadile omaselt lõppes 36. emakeeolümpiaad veebiaktusega, kus anti ülevaade ülesannetest, analüüsi lahendajate vastuseid ning tänati parimaid. Pärast autasustamist hõikas Tartu ülikooli eesti keele lektor Andra Rumm välja järgmise aasta olümpiaadi teema, milleks on „Suulise ja kirjaliku keele eripära“.

Žürii tänab kõiki õpetajaid, kes sütitavad ja samas ka suudavad õpilaste huvi emakeele vastu üleval hoida. Olgu neil tublidel emakeeleõpetajatel ikka palju emakeelehuvilisi õpilasi!

OK